

Nr 713

Av herr Hedlund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

I proposition nr 75 framlägges bl. a. förslag till förbättringar av änkepensioneringen samt till införande av barnpensioner. I huvudsak överensstämmer förslagen med det principbeslut, som riksdagen fattade 1958. Vid tillkomsten av detta principbeslut rådde emellertid tveksamhet om vissa frågors lämpligaste lösning, varför riksdagen hemställde om närmare utredning. De utredningsförslag, som i dessa avseenden framlagts av 1958 års socialförsäkringskommitté, ligger i det väsentliga till grund för propositionen.

I fråga om pension till dem, som blir änkor efter den 1 juli 1960, överensstämmer såväl utredningens förslag som propositionen i stort sett med 1958 års principbeslut. Full änkepension skall sålunda utan behovsprövning utgå till alla sådana änkor, som uppnått 50 års ålder eller har minderåriga barn. Åldersgränsen för barn har satts till 16 år, vilket utgör en avvikelse från 1958 års beslut. Detta förslag överensstämmer sålunda med de synpunkter som framförts från vårt håll. Är vederbörande änka under 50 år och utan barn erhålles enligt propositionen utan behovsprövning full änkepension, dock reducerad med en femtondel för varje år varmed åldern vid änkeblivandet underskrider 50 år. Är vederbörande under 36 år utgår sålunda inte pension. Det har tidigare ifrågasatts om inte sådana yngre änkor borde tillerkännas ett engångsbelopp. Denna tanke har emellertid avvisats av såväl utredningen som departementschefen, vilka ansett det böra ankomma på arbetsmarknadsmyndigheterna att vidtaga åtgärder i syfte att underlätta och möjliggöra vederbörandes eventuella återgång till arbetsmarknaden. Till de delar som här nämnts har vi inga erinringar gentemot propositionen.

För sådana som blivit änkor före den 1 juli 1960 föreslås i propositionen samma regler som för dem som blir änkor efter nämnda datum, dock med den väsentliga skillnaden att pensionerna skall behovsprövas enligt nu gällande regler för inkomstprövad del av folkpension. Vidare förutsättes i propositionen att barnförekomsten som grund för pensionens storlek skall gälla endast då barn under 16 år finnes den 1 juli 1960. För dem som blivit änkor inom en tid av ett resp. två år före nämnda datum föreslås dock att två tredjedelar resp. en tredjedel av full pension skall utgå utan behövs-

prövning. Bestämmelserna för dem som är änkor den 1 juli 1960 synes oss restriktiva i överkant. Skillnaden i förmån mellan nuvarande och senare tillkomna änkor blir enligt vår mening alltför stor.

I propositionen framhålles, att en konsekvent tillämpning av de nya änkepensionsreglerna i övergångsfallen för en änka, som haft barn under 16 år i hemmet skulle medföra, att hennes ålder vid den tidpunkt då yngsta barnet blev 16 år skulle kunna bli avgörande för hennes pensionsrätt eller pensionens storlek, även om nämnda tidpunkt ligger långt tillbaka i tiden. Det säges vidare, att det skulle bereda svårigheter att långt i efterhand utreda sådana förutsättningar för pensionsrätten, varför det i propositionen föreslås, att i de äldre fallen endast förekomsten av barn under 16 års ålder vid lagens ikraftträdande skall påverka pensionsrätten, medan denna i övriga fall skall grundas på änkans ålder vid mannens frånfälle. Åtskilliga skäl talar för denna ståndpunkt, men man kan å andra sidan framföra mycket starka skäl för en gynnsammare behandling av dessa äldre änkefall. Det finns åtskilliga äldre kvinnor som blivit änkor vid jämförelsevis unga år och haft flera minderåriga barn att dra försorg om under mycket svåra betingelser. Dessa blir nu antingen helt utestängda från pension eller får en mycket obetydlig sådan. Om de jämför sig med dem, som blir änkor efter den nya lagens ikraftträdande, blir skillnaden i pensionshänseende mycket stor och ur rättvisesynpunkt anmärkningsvärd. En förbättring av villkoren härvidlag torde ur kostnadssynpunkt ej te sig direkt avskräckande. Vi föreslår därför att en skyndsam översyn göres av bestämmelserna om de äldre änkornas pensionsvillkor, så att i varje fall förekomsten av barn under 16 års ålder under 10-årsperioden närmast före lagens ikraftträdande skulle i princip vara pensionsgrundande. Översynen borde också inriktas på att i mera ömmande fall ge möjlighet till pension av rimlig storlek även för änkor där änkeblivandet och barnens 16-årsålder ligger längre tillbaka i tiden.

I samband med det nu aktuella ställningstagandet till änkepensioneringen måste enligt vår mening uppmärksammas även en annan kategori kvinnor, vilkas situation ofta är direkt jämförbar med änkornas. Vi åsyftar de ogifta kvinnor, som under lång tid haft vårdnaden av sina åldriga eller av annan orsak handikappade föräldrar. Sedan denna vårdnadsuppgift upphört genom att föräldrarna avlidit, får ofta dessa kvinnor svårigheter, när det gäller att på ett tillfredsställande sätt ordna försörjning och utkomst. Givetvis är lösningen av detta problem i första hand en uppgift för arbetsmarknadsmyndigheterna, men då åtskilliga av dessa kvinnor uppnått en ålder på 50—60 år, kan det stöta på betydande svårigheter att placera dem i arbetslivet, emedan de endast sysslat med ovannämnda speciella slag av hemarbete. I en del fall måste det därför anses vara en uppgift för folkpensioneringen att medverka till en ekonomisk trygghet för dessa s. k. för-

äldraänkor. Det är angeläget att det snarast klarlägges hur samhället — genom arbetsmarknadsmyndigheterna, genom folkpensioneringen eller genom en kombination av åtgärder — lämpligast skall kunna medverka till lösningen av dessa problem. Frågan bör enligt vår mening utredas, så att förslag snarast kan föreläggas riksdagen.

I propositionen föreslås att barnpension utan behovsprövning skall utgå med 1 000 kronor. Åldersgränsen har satts till 16 år. Då vi tidigare hävdade att den åldersgränsen bör tillämpas, hälsar vi detta med tillfredsställelse. Likaså hälsar vi med tillfredsställelse att barnpension skall utgå även i fråga om barn, vars moder avlidit. Dock bör enligt vår mening föräldralösa barn tillförsäkras en högre pension än de som har den ena av föräldrarna kvar i livet. Vi förordar därför, att barnpensionen för barn, vars båda föräldrar avlidit, fastställs till 1 500 kronor. Kostnaden för en sådan höjning inskränker sig till ca 750 000 kronor per år.

Som framgått av bl. a. det föregående är reglerna för inkomstprövningen inom folkpensioneringens ram restriktiva. Förmånerna minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst (utöver folkpensionen) till den del denna överskrider för gift pensionär 750 kronor och annan pensionär 1 000 kronor. Till den del årsinkomsten överskrider 1 050 resp. 1 400 kronor sker reducering med ytterligare en tredjedel. Om man utgår från nu gällande pension för ensamstående och räknar med ett bostadstillägg om 300 kronor, försvinner folkpensionsförmånen helt vid en annan inkomst på 5 700 kronor. Redan vid så låg inkomst som 3 000 kronor reduceras pensionen med 1 200 kronor. Därtill kommer den s. k. skärpningsregeln, enligt vilken årsinkomsten skall höjas med 20 procent av det belopp varmed förmögenheten för gift pensionsberättigad överskrider 15 000 kronor och för annan pensionsberättigad 20 000 kronor. Detta medför att en ensam pensionär med ett skuldfritt eget hem taxerat till 40 000 kronor, men utan någon som helst inkomst av annat slag, får sina pensionsförmåner reducerade med ca 2 000 kronor. Är egna hemmet taxerat till 50 000 kronor försvinner pensionsförmånerna helt. En översyn av reglerna är sålunda starkt motiverad och bör genomföras snarast möjligt. Därvid bör ovan nämnda uppskattning av förmögenhetsavkastning särskilt uppmärksammas.

Med stöd av vad ovan anförts får vi härmed hemställa,

A) att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 75 måtte

1) besluta att barnpension till barn vars båda föräldrar avlidit må utgå med 1 500 kronor,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i enlighet med vad i motionen anförts av *dels* frågan om bättre pensionsförmåner till dem, som blivit änkor

före den 1 juli 1960, *dels* frågan om tryggandet av främst äldre, ogifta kvinnors försörjning, vilka under lång tid haft vårdnaden av till följd av ålder eller annan orsak handikappade föräldrar eller därmed jämförbar uppgift, *dels ock* frågan om en mindre restriktiv behovsprövning inom folkpensioneringens ram; samt

B) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till författningstext, som härav föranledes.

Stockholm den 25 mars 1960

Gunnar Hedlund

Lars Eliasson
i Sundborn

Nils G. Hansson
i Skegrie

S. G. W. Wahlund

Per Svensson
i Stenkyrka

Anders Pettersson
i Dahl
